

Metodické listy – štruktúra

Názov vyučovacieho projektu/metodického listu/vedenie témy

Názov

Pohyb a tanec v edukácii.

Oblasť

Pohybová interpretácia – pohybové vyjadrovanie hudby (tanec).

Téma

trcipolka a čardáš

Teoretické východiská – uvedenie témy

Trcipolka

Trcipolka je jednoduchý typ tanca novej vrstvy, hudobne príbuzný polke. Vyskytuje sa v rôznych variantoch podľa jednotlivých regiónov a obcí Slovenska, v ktorých sa odrážajú jednotlivé špecifiká, pomenovania, rytmické a pohybové odlišnosti. Zvykne sa vzťahovať na konkrétnu pieseň a tanec určitej oblasti: ceperka (Fintice), čapkaná (Petrovice), Dala som si (Orešany), goralská polka (horná Orava), hopspolka (Brutovce), hrozená (Vrbovce), hrožena (Raslavice), kozipolka (Pliešovce, Žaškov), krížová polka (Stankovce), skakana (Jakubany), trcipolka (Stankovany, Litava). (<http://www.ludovakultura.sk/index.php?id=5018>).

Motivicky ide o jednoduchý typ tanca vo variantoch trasenej polky s jednoduchým premenným krokom. Partneri stoja oproti sebe, pohyb je zrkadlový, buď po priestore, alebo v pomalej rotácii. (Vyskytuje sa aj variant príbuzný Kozipolke, kde ide o päto-špicovú variáciu kombinovanú s klasickou českou skočnou polkou.)

<https://www.youtube.com/watch?v=d722Ysy-J34> od 3'28''

Čardáš

Čardáš je zľudovený párový pomalý tanec novouhorského typu (slovenský i maďarský). V podstate má 3 časti: dvojkročka, párové krútenie, cifrovanie. Pri nácviku v triede využijeme prvé dve časti.

Prvá časť - dvojkročka sa robí: úkrok stranou, prísun druhej nohy, a to celé dvakrát (preto dvojkročka). Potom sa to zopakuje do opačnej strany symetricky.

Druhá časť – párové krútenie. Realizuje sa v rôznych verziách. Najčastejšie ako pravidelné perovanie váhou na každú nohu dolu aj hore v osminkovej hodnote, v nízkom rozsahu, v charaktere symetrického drobčenia. (Existuje aj verzia spoločensky kanonizovaná, teda váhou na prvú štvrtovú vnútornou nohou dolu a na druhú hore (takmer) do vystretia vonkajšej nohy. Pozícia v zavretom protistojnom držaní sa pri krútení mení na polobočné (kosoštvorcové) držanie, pri ktorom partner drží partnerku na páse alebo pod lopatkou a vytvára jej tak oporu do protiváhy, ktorá je v prípade spoločného krútenia dôležitá. Ak nenastáva protiváha a hra so spoločným ťažiskom, partneri viac menej chodia okolo seba, namiesto synchronného krútenia.

Tretia časť – cifrovanie a tanečná dialógová hra. Sú náročné a využívajú sa vo folklórnych súboroch a ich choreografiách. Pri cifrovaní dochádza k dialógu aj formou napodobňovania motívov partnera partnerkou. Ak chlap robí vysoký poskok so zdvihnutou nohou, žena

odpovedá nízkym poskokom s pracujúcou nohou pri stojnej. Ak chlap zadupká, partnerka odpovie. Ak chlap zatlieska alebo čapášuje, pre partnerku je to signál na samostatnú rotáciu. Formu dialógu (štruktúru tanca) určuje partner.)

<https://www.youtube.com/watch?v=FH26DBAhIEY> od 1'45''

Opis úlohy/zadanie

Postup

Štruktúra hodiny – trcipolka

1. Rozcvička – dychová (postoj – držanie tela, nádych, tvorenie tónu, artikulácia, rezonancia atď.), hlasová (motívy z piesne, postupnosť do rozsahu h – d2, napr. 3. a 4. takt piesne: f,f,m,r,d,d,d, na brumendo, slabiky i na text piesne: *tá sa dobre tancuje*; alebo motív z 5. a 6. taktu)
2. Návčik piesne A tá polka, trcipolka
 - ukážka piesne
 - rozbor zápisu (práca s učebnicou - názov, pôvod, tempo, takt, rytmus, hudobné značky: opakovanie, akordické značky)
 - rozbor textu (práca s učebnicou - čítanie, rytmizácia textu, obsah a význam textu)
 - návčik – imitačnou metódou (keďže cieľom je tanec, naučíme žiakov 1-2 slohy)
 - po základnom návčiku si žiaci vyberú z pripravených elementárnych nástrojov a improvizujú sprievod (keď treba po stručnej inštrukcii prípadne rozhodnutí učiteľa)
3. Návčik tanca (ukážka tanca je vyššie)
 - a) rytmicko-pohybová príprava
 - žiaci postojacky robia rytmický krok na mieste: pravá-ľavá – pravááá – hodnoty osminka, osminka, štvrtová, resp. ti-ti tá, potom pokračujú ľavá-pravá-ľavááá – ti-ti tá; najprv na slabiky ti-ti tá,
 - potom, keď si to upevnia, tak kroky robia na mieste na rytmizovaný text piesne,
 - potom tretí (štvrtový) krok zmenia za poskočný krok s pohupom – zatiaľ na mieste
 - potom to isté 2 takty dopredu a 2 dozadu
 - opakovať predchádzajúce s pohybom a pohupom na spev piesne (prvá sloha)
 - b) návčik tanca
 - podľa veľkosti priestoru učebne, podľa pomeru chlapcov a dievčat, žiaci v priestore tvoria páry (naučíme ako chlapec zdvorilo vyzve dievča do tanca a na konci za tanec poďakuje, postaví sa čelom k sebe, chlapci majú ruky na páse dievčat, dievčatá na pleciah chlapcov – tzv. zavreté držanie, neskôr po zvládnutí krokových motívov zmena na poloootvorené valčíkové držanie, kde chlapec drží upaženou ľavou rukou dlaň dievčaťa, pravá ruka chlapca ostáva na lopatke, ľavá ruka dievčaťa na chlapcovom pleci),
 - najprv si precvičia naučené poskočné kroky s pohupom v pároch dopredu a dozadu (na ti-ti tá, ti-ti tá), prípadne do otočky,

- potom to isté na pesničku
 - potom to isté ľubovoľne do priestoru (chlapec vedie dievča) na pesničku,
- c) upevňovanie
- žiaci sa môžu rozdeliť na skupiny spevákov, hráčov a tanečníkov (ak sa nerozdelia sami, tak ich rozdelí učiteľ)
 - podľa vlastnej fantázie si môžu vytvoriť jednoduchú „choreografiu“, spievajú, hrajú a tancujú (záleží od výchovy – teda úrovne afektivity k HUV)

Štruktúra hodiny - čardáš

1. Rozcvička – dychová (postoj – držanie tela, nádych, tvorenie tónu, artikulácia, rezonancia atď.), hlasová, rytmická (opakovanie: synkopa)
2. Nácviik piesne Tancuj, tancuj
 - ukážka piesne (spev učiteľa, nahrávka, alebo <https://www.youtube.com/watch?v=alilLTOhbY>
<https://www.youtube.com/watch?v=AJnpgPXaW64>)
 - rozbor zápisu (práca s učebnicou - názov, pôvod, tempo, takt, rytmus - synkopa, hudobné značky: opakovanie, akordické značky)
 - rozbor textu (práca s učebnicou - čítanie, rytmizácia textu, obsah a význam textu)
 - nácviik – imitačnou metódou
 - po nácviiku spevu piesne si žiaci s pomocou učiteľa vyberú z pripravených elementárnych nástrojov a improvizujú jednoduchý sprievod (záleží od zručností žiakov, ako bude musieť pomáhať učiteľ pri príprave jednoduchého sprievodu, sprievod v učebnici je náročný, bolo by ho potrebné vopred nacvičiť)
3. Nácviik tanca
 - a) rytmicko-pohybová príprava
 - žiaci si v priestore zopakujú dvojkročku, ktorú sa naučili na prvom stupni ZŠ (úkrok stranou, prísun druhej nohy, a to ešte raz a potom zmena smeru do opačnej strany)
 - utvoria dvojice čelom k sebe, chlapec drží dievča v páse, dievča má ruky na pleciah chlapca, vyskúšame obidve tanečné pozície: priamu - protistožnú (čelom k sebe) i polobočnú – kosoštvorcovú (každý sa pootočí vpravo, resp. pri opakovaní refrénu piesne vľavo)
 - b) nácviik tanca
 - nácviik prvej časti - **dvojkročka**: všetci začínajú tancovať dvojkročku jedným smerom, doprava, najprv na počítanie, potom na pieseň, jej prvú časť po refrén,
 - nácviik druhej časti – **párové krútenie**: pozícia tanečného páru je polobočná, vnútorná noha ide do mierneho pohupu (podrepu) a vonkajšia noha takmer vystretá prikračuje, kroky – pérovanie je pravidelné na štvrtové hodnoty a pri opakovaní refrénu sa smer otáčania mení (aj vnútorná noha).

- c) upevňovanie
- žiaci sa môžu rozdeliť na skupiny spevákov, hráčov a tanečníkov (ak sa nerozdelia sami, tak ich rozdelí učiteľ),
 - podľa vlastnej fantázie si môžu vytvoriť jednoduchú „choreografiu“, spievajú, hrajú a tancujú,

(odborná konzultácia Mgr. Art. Martin Urban, PhD.)

Podmienky realizácie úlohy

Časová dotácia: 2 hodiny (v prípade tvorby choreografie aj viac)

Priestor: trieda (dostatočnej veľkosti a priestorových možností)

Pomôcky a technické vybavenie: minimálne audio prehrávač, optimálne audio a video prehrávač (ideálne kompletne digitálne počítačové vybavenie s pripojením na internet a audiovizuálnym prehrávaním)

Čo sa úlohou preverí/aké kompetencie preverujeme, overujeme

Úlohou sa preveria spevácke a hudobno-pohybové kompetencie, vzťah k ľudovej hudbe a folklóru. Pri speve technika spevu, správna štýlová interpretácia, ale aj kombinácia spevu a pohybu (i hrania na nástroji). Pri tanci afektivita k hudobno-pohybovej oblasti, pohybové predpoklady (zručnosti, skúsenosti), vzťahy žiakov a správanie v triede.

Vzdelávacie štandardy, ktorých predmetov sa plnia/prierezové témy

Spev

- spievať technicky správne (dýchanie, tvorba tónu, artikulácia, vhodný register, držanie tela) konkrétne piesne

Hra na nástrojoch (detských, elementárnych aj hra na tele: body percussion, body music)

- rozoznať elementárne nástroje podľa zvuku, vzhľadu i názvu,
- hrať technicky správne (reprodukovať a produkovať hudbu),

Počúvanie hudby

- **vyjadrovanie** pohybom, tancom, kultivovaný pohyb, držanie tela, rytmicky korektné pohyby, pohyby vyjadrujúce emocionálno-výrazové charakteristiky hudby, možno čiastočná improvizácia, pohybová spontánnosť, uvoľnenosť.

Prierezové témy

Osobnostný a sociálny rozvoj

Výchova k manželstvu a rodičovstvu

Mediálna výchova

Multikultúrna výchova

Doplniť ukážky žiackych prác, ak sú k dispozícii

<https://www.youtube.com/watch?v=d722Ysy-J34>

<https://www.youtube.com/watch?v=FH26DBAhIEY>

Ide o ukážky DFS Turiec

Doc. PaedDr. Libor Fridman, PhD.